

Античният керамичен център е разположен в плодородната долина на р. Росица, само на 6 км северозападно от гр. Павликени. Открит случайно през 1971 г., той става един от емблематичните археологически обекти от римската епоха по българските земи. Той представлява земеделско имение (*лат. villa rustica*) на ветеран от римската армия, който след пенсионирането си, в края на I век сл. Хр., започва да се занимава със земеделие и животновъдство.

В началото на следващото столетие, бившият вече войник забелязва друг ценен ресурс, а именно – висококачествената глина в района. Така около своето имение ветеранът основава един от най-значителните центрове за производство на керамични изделия (основно украсени с червен лак съдове, култова керамика, детски играчки и др.). Този център е един от най-големите в провинциите Тракия (*Thracia*) и Долна Мизия (*Moesia Inferior*) и съответно в територията на наскоро основания областен град Никополис ад Иструм (*Nicopolis ad Istrum*).

Римската вила и производствен център преживяват две големи разрушения. През 170 г. огънят в пещите е особено жарък. Вилата е разрушена при нападението на племето костобоки (*Costoboci*). Това принуждава собственика да укрие спестяванията си от 3728 сребърни монети (*denarii*) в гърне и да ги зарови в земята. Това е една значителна за времето си сума. За сравнение, през периода един керамичен съд може да бъде закупен за 1-2 аса (дребна бронзова монета, равняваща се на 1/16 част от денара), което означава, че за един денар човек може да получи между 16 и 32 съда. Откритите до момента пещи са 52, а по данни от геофизическите проучвания има сведения, че под земята се крият още много. Ако премем, че със зареждането си една пещ произвежда около 50 съда, това означава, че при работещи едновременно например 10 пещи, количеството произведена керамика се равнява на 500 изделия или малко над 30 денара. Керамичното производство е сезонна работа, която може да бъде извършвана приблизително шест месеца годишно. Така излиза, че при зареждане на пещите всяка седмица, за половин година общата печалба се равнява на 780 денара, което означава, че монетното съкровище е акумулирано приблизително за период от 4-5 години. Ако приемем, че през периода на съществуване на Античния керамичен център край Павликени, а именно – II–III век, един работник, занимаващ се със селскостопанска работа,

получава около 2,5 денара дневно, това означава, че откритата находка се равнява на дневните надници на около 1500 работници. Всички тези факти, съчетани с огромното количество произведени керамични изделия, говорят за един значителен производствен комплекс, равнозначен на съвременните представи за средно голяма фабрика.

Скоро след опожаряването, животът във вилата е възстановен, но изглежда собственикът не оцелява, за да извади наяве спечеленото. Вилата има вече нов господар. Тя загива окончателно след смъртта на император Север Александър (*Severus Alexander*) през 235 г., когато племената карпи (*Carpi*), готи (*Gothi*) и др. опустошават множество селища в района. Няколко десетилетия по-късно руините са използвани от други хора, които си построяват село, загинало през втората половина на IV в. сл. Хр., с което животът на това място приключва завинаги.

Съдбата на центъра за производство на керамика е разкрита отново хилядолетия по-късно, благодарение на археолога Богдан Султов (1935–1982). В продължение на девет години той не само проучва комплекса, но изгражда един от първите музеи на открито в България.

Част от пещите са експонирани под стъклени покрития, направени са алеи, а от огромното количество антични тухли и керемиди, умело са построени съвременни сгради, наподобяващи античните си предшественици. Изградена е и гърнчарска работилница, в която майстори от Троян, облечени в римски дрехи, правят възстановки на античното керамично производство. В музейна сграда са изложени находки, открити по време на разкопките.

До ден днешен Античният керамичен център край Павликени е единственият обект от такъв вид не само в България, но и в Югоизточна Европа.